Transcendentní – nevhodnost slova

Termín „transcendentní” a „transcedentno” je zatížen matoucími etymologickými konotacemi původního slovesa „scando”, což znamenalo šplhati. Podle toho „transcendo” znamenalo „šplhám přes” neboli „přešplhávám”. To byl určitě větší, náročnější výkon než pouhé „překračuji”, tedy „transgredior”, což souvisí s gradus = stupeň, schůdek. A právě proto, že jde o výkon, a to o výkon z naší strany, nehodí se termín „transcendentní“ pro charakterizování toho, k čemu se tento výkon vztahuje a čeho my svým aktivním vztahováním dosahujeme. O člověku (a to v různých významech i kontextech) můžeme říci, že „transcenduje“, tj. že přesahuje, překračuje k něčemu jinému, novému, vyššímu apod. Ale tím se ještě ono jiné či vyšší nestává „transcendentním“. Dokonce – v jistých kontextech – lez říci, že toto „vyšší“ spíše naopak „descenduje“, sešplhává, či snad lépe: sklání se a přichází jakoby „dolů“, níže, totiž k nám, k člověku, ubírá se na nižší úroveň, tj. do jisté míry se vzdává své úrovně a samo sebe. Ale všechny tyto metafory poněkud matou, mají jen pomocnou funkci. Slovo „transcendentní“ se však na toto „vyšší“ nehodí. Zkrátka: žádná „skutečnost“ není sama o sobě transcendentní, ale může být transcendující (a pak je „pravá“).

(Písek, 071125-2.)